

גנרלגוברנמן

(Generalgouvernement ; 'ממשל כללי').

שמה של יחידת מנהל מדינית שהקימו שלטונות הכיבוש הגרמניים ב-26 באוקטובר 1939 בחלקי פולין הכבושים שלא סופחו לרייך, ובהם כ-12 מיליוני תושבים. תחילה היה השם הרשמי Generalgouvernement für die besetzten polnischen Gebiete ('ממשל כללי של שטחי פולין הכבושים'), ורק מיולי 1940 נקרא בקיצור ג"ג. השם ג"ג מקורו במלחמת-העולם הראשונה, שגם בה כבשו הגרמנים את פולין וקראו לממשל שהקימו ג"ג. הג"ג היה מחולק לארבעה מחוזות: קרקוב, ורשה, רדום ולובלין, והם חולקו לנפות. עיר הבירה הייתה קרקוב. בקיץ 1941, אחרי פלישת הגרמנים לברית-המועצות, צורף לג"ג מחוז גליציה, שהוקם אז, וכתוצאה מכך גדלה אוכלוסיית הג"ג בשלושה-ארבעה מיליוני נפש. מוסדות פולניים ספורים בלבד קיבלו רשות לפעול, כגון הבנק להנפקה המשטרה הפולנית וה'ועד המרכזי לעזרה' – כולם בפיקוח חמור של שלטונות הכיבוש. בראש הג"ג עמד ה'מושל הכללי' הנס פרנק. מאמצע 1940 פעל פרנק באמצעות מה שכונה ממשל הג"ג בראשותו של יוזף בילר. בראש הס"ס והמשטרה עמד תחילה ס"ס אוברגרופנפירר פרידריך קריגר ואחר-כך וילהלם קופה. שלטונות הכיבוש היו בדעה, שהאוכלוסייה הפולנית בג"ג נועדה לעבוד ולציית לגרמנים. תחילה נועדו הפולנים להיות כוח עבודה בהתאם לצורכי הרייך. אחר-כך שקלו הגרמנים גרסאות שונות של הקמת מושבות, 'גירמון', גירוש מאזור 'זמושץ' ואיתור אותם שהם ממוצא גרמני (deutschstämmig).

את הציות השיגו הגרמנים באמצעות טרור קיצוני. על כול גרמני שהרגה המחותרת הוצא להורג 50-100 פולנים. הגרמנים החריבו את התרבות והמדע הפולניים. מכאיבות במיוחד היו שתי פעולות טרור: Sonderaktion Krakau בנובמבר 1939, שבה נאסרו, בעת מפגש עם נציגי המשטרה הגרמנית, 183 עובדי בתי-ספר ומכללות בקרקוב וגורשו למחנה זקסנהאוזן, ורבים מהם לא חזרו משם. הפעולה השנייה הייתה בלבוב, שבה הוצאו להורג 38 פרופסורים אחרי כניסת הוהרמכט לעיר. שוד יצירות אמנות והרס עתיקות נערכו בהיקף רחב. בידי הפולנים נותרו רק תעשייה זעירה ואדמות. על הכפרים הוטלו מכסות כבדות, נאסר המסחר בצורכי מזון כדי להגביל את אוכלוסיית העיר להקצבות-רעב של מזון. המצב ההוא גרם הברחת מזון.

האוכלוסייה האוקראינית בג"ג הייתה אמורה להיות משקל נגד לאוכלוסייה הפולנית. שלא כאוכלוסיית 'נציבות הרייך אוקראינה' שהיחס כלפיה היה מחמיר במיוחד, נהנו האוקראינים בג"ג מהקלות מסוימות, ומצבם אף השתפר בהשוואה לתקופה שלפני המלחמה.

יהודים בג"ג שמספרם הגיע ל-1,800,00, היו קורבן לצווים מפלים, רכושם הוחרם, והם גויסו לעבודת כפייה. מאז ראשית שנת 1940 נכלאו היהודים בגטאות בתנאי מחסור חמורים וניתוק. באביב 1942 החל גירושם של יהודי הגטאות בג"ג למחנות השמדה באזור לובלין, עד שנת 1944 חוסלו כול הגטאות הללו לחלוטין. בסוף יולי- תחילת אוגוסט 1944 שוחרר שטח הג"ג שבין הבוג לויסלה, ובלובלין הוקם ה'וועד הפולני לשחרור לאומי'. שאר שטחי הג"ג שוחררו בינואר 1945, במתקפת החורף של הצבא האדום.